

Hafnia Hodierna

Eller

Udførlig Beskrivelse

om den

Kongelige Residentz - og Hoved - Stad

Kiøbenhavn,

1748

Uddrag

Gammel - Holm, Nye - Holm

Cap. IV.

Handler om de til Søe - Etaten henhørende Bygninger, og andre adskillige
Indretninger.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Hvad til den Kongelige Flode og til Skibs - Byggeriet henhører, og af Søe - Etatens Departement dependerer, er saa stort og saa vidtløftigt, at det i Henseende til sit Begreb, og i Henseende til de mange adskillige til deels anseelige Bygninger, som derunder ere indbefattede, kand saa got som regnes for en særdeeles Stad, ja som en Stad, der er besat med gandske særdeeles Indvaanere.

Pladserne, som til Flodens og til Skibs - Byggeriets Fornødenhed ere indrettede, ere saa got som gandske afsondrede fra Staden, og have dermed ingen Connexion. Man seer paa disse Pladse Dagen igiennem vrimle af Mennesker, men ey af det Slags Folk, som man kalder Dagdrivere og Ørkesløse, eller som de, man finder ledige paa Gaderne og paa Torvene; thi her ere lutter arbeidsomme Folk, som alle i Almindelighed, og enhver i Særdeelehed, har sit foresatte Arbeide, og arbeider baade med Fyrighed, og med Lyst; i det, hvor Arbeidets Beskaffenhed vil tillade det, mange bliver noget vist foresat i en Dag at fuldføre, og endskiønt de undertiden ved deres desto større Flittighed sligt i en halv Dag, i længere eller kortere Tid, forrette, saa ere de, efter det foresatte Arbeydes Fuldbyrdigelse, deres egne Herrer, og kand forlade Pladsen, naar dem lyster.

Ingen kand uden Fornøjelse see den Orden, som her overalt og i alle Tilfælde regierer, og enhver maa forundre sig over, at saa stort et Antal Mennesker, som daglig paa disse Steder ere forsamlede, med saa god Orden, og uden mindste Forvirring kand dirigeres.

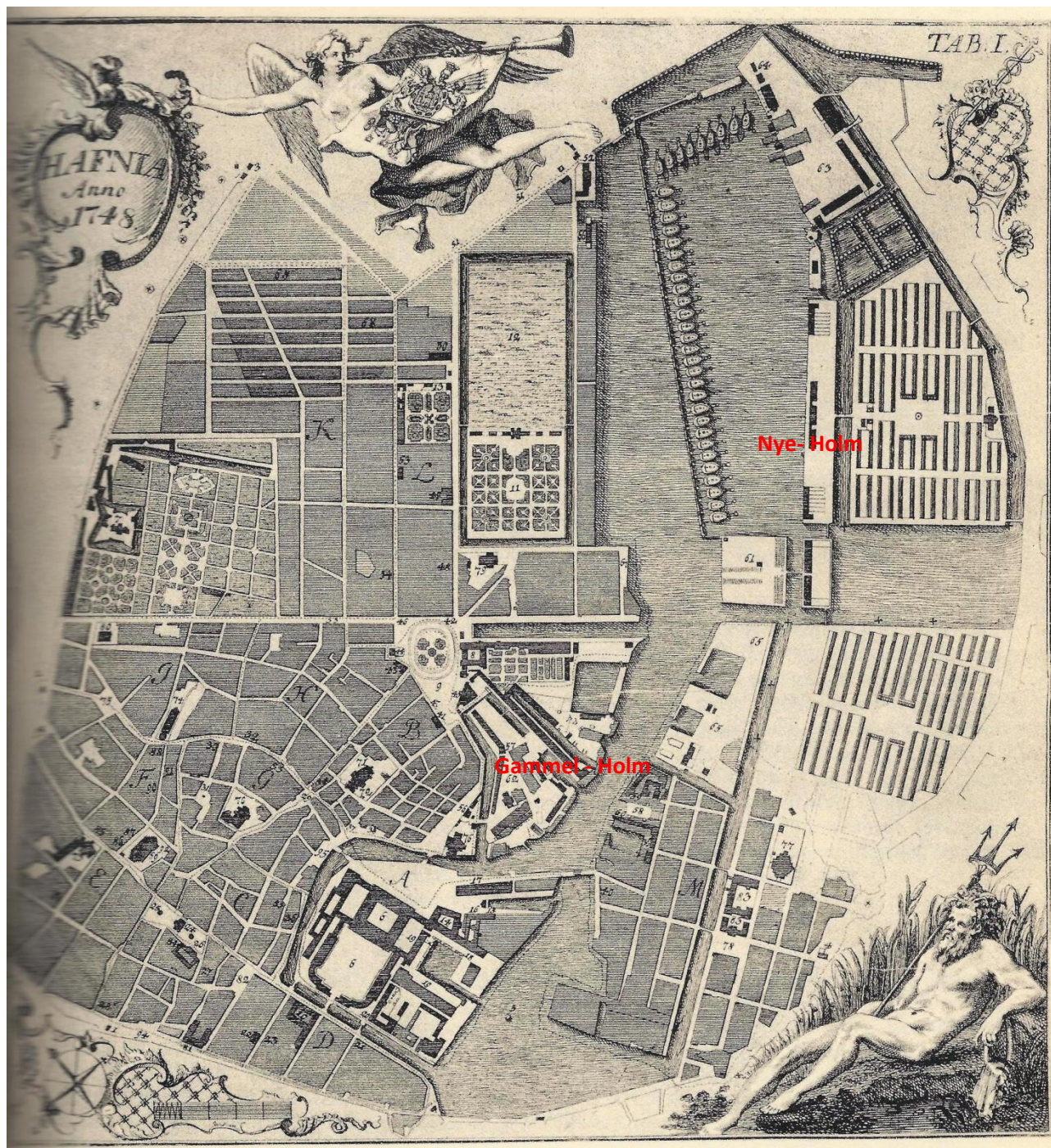
De Steder, hvor Flodens og Skibs - Byggeriets Handringer øves og udrettes, ere bekiendte under de Navne af Gammel - og Nye - Holm, et District, der strekker sig bag Staden, ligesom af Grund - Tegningen Tav. I kand sees, lige fra Holmens - Kirke indtil Toldboden.

Gammel - saa vel som Nye - Holm have deres Navn af deres Situation, saasom de virkelig ere Øer eller Holme, som deels af Naturen, deels ved Opfyldning, ere dannede, men at Gammel - Holm gemeenlig kaldes Bremer - Holm. det har sin Oprindelse af Bremerne, som i forige Tider, da Hanse - Stæderne endnu vare i Flor, her paa dette Sted havde deres Contoirer; og seer man endnu i vore Tider, naar man kommer ind paa bemeldte Gammel - Holm, en stor grundmuuret Bygning strax paa høyre Haand, som har tient Bremerne deels til Packhuus, deels til Kirke, og hvorudi endogsaa nogle vil sige, skal have været et Kloster, hvilken Bygning nu anvendes til Veyer - Huus, Magazin - Huus, til Anker - Smede, og til deels til Klein - Smede; At denne Ø kaldes Gammel - Holm, er for at gjøre Forskiel imellem den, og den saa kaldede Nye - Holm, som i seenere Tider er bleven indrettet.

Gammel - eller Bremer - Holm har i forige Tider ey været indsluttet udi Fæstnings - Verkerne, men siden det er skeet, har dens bare Navn i lang Tid været en Skræk i manges Øren, i det de fleeste Misdæere, som for deres Misgierninger ey just havde fortient Døden, eller ogsaa havde fortient den, men med Livet bleve banaadede, bleve dømt og satte til at arbeide i Jern paa Bremer - Holm, enten deres Livs - Tid, eller kortere, efter deres Misgierningers større eller mindre Maal. Men som ey urimeligheden har anseet dette Salgs Folk alt for farlige, at herberge paa dette for Kongen og Landet saa høyvigtige og betydelige Sted, i det man holdte fore, at den, der har begaaet eet grovt Skielmstykke i Verden, let kunde faa i Sinde at begaae fleere, naar Leylighed dertil gaves, og at deslige skarnagtige Folk kunde faa i Sinde, naar de faa deres Hold, at sette Ild paa et eller andet Magazin, hvoraf saa mange af let brændende Materier her paa Holmen befindes, ikke saa meget for at hævn sig, eller for at gjøre Skaden i sig selv, som for at forsøge, ved paakommende Ilds - Vaade og ved Leylighed af den deraf hos enhver naturlig Viis flydende Forvirring, at

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

kunde befrie sig fra deres Slaverie: Saa befalede Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette, at efterdags ingen Misdædere skulle dømmes til Bremer - Holm Jern;

Tav. I.

men til en eller anden Fæstning, for der efter Fortieneste at sættes i Jern, og til Arbeide. Hvor længe ellers denne Bremer - Holm har været anvendt til Skibs - Byggerie, og til andet til Floden henhørende Arbeide, kand ey med Vished siges: Nogle vil sig, at Begyndelsen dermed allerførst er skeet i Kong CHRISTIAN den Fierdes Tider, men Herr Baron Holberg beretter i sin Danmarks Riges Historie Tom II. pag. 904, at han har

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

læst en Ordre af Aar 1589, underskrevet af Jörgen Rosenkrantz og Christopher Walckendorf, hvorudi tales om Holmens Skibs - Byggerie, saa at denne Indretning er ældre end fra Kong CHRISTIAN den Fierdes Tid.

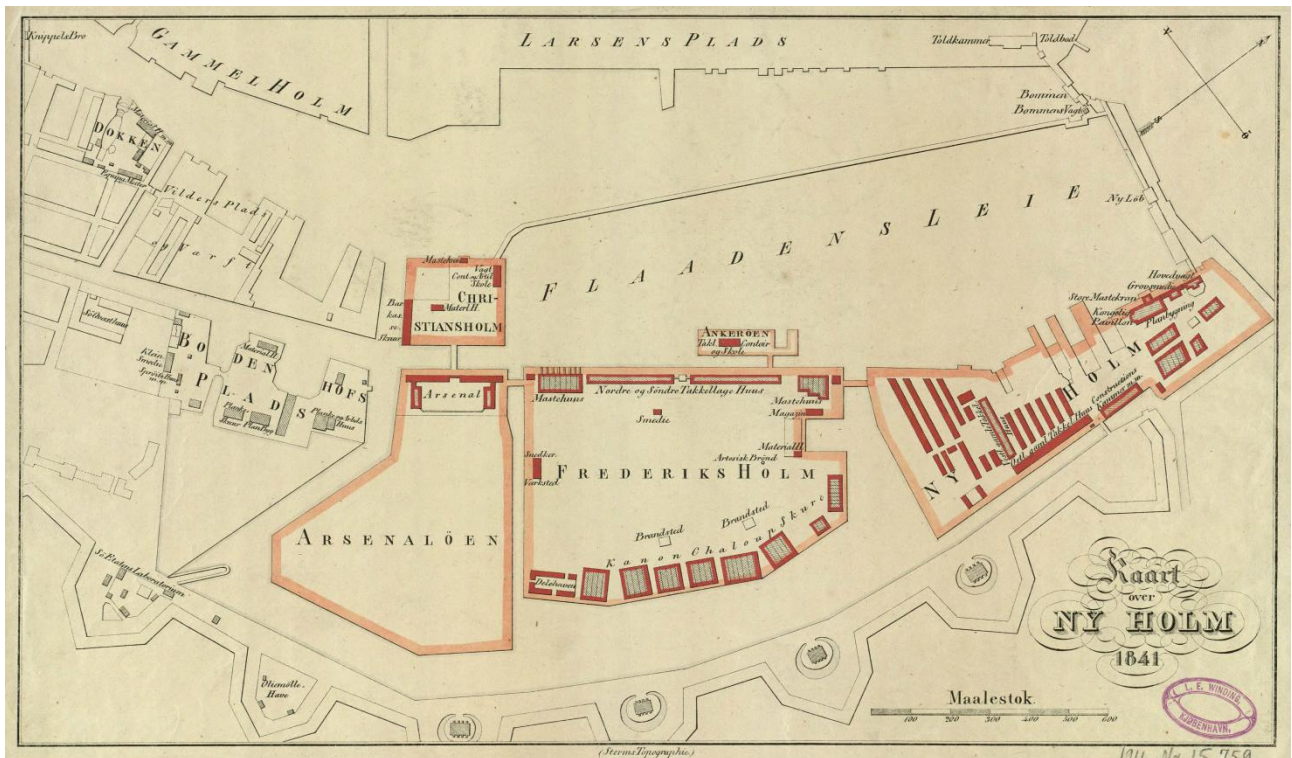

Men vi vil henvende vore Betragtning til de fornemste Bygninger, som høre under Sø - Etaten, og da beskue vi først den anseelig Bygning, som gemeenlig kaldes General - Commissariatet, og igiennem hvilken Hoved - Indgangen falder til Gammel - Holm; Facaden deraf er paa Tav. LXXIV. aftegnet.

Denne Bygning har Høylovlig Ihukommelse Kong FRIDERICH den Fierde Anno 1704 gandske af nye ladet opføre, og anordnet den til Land - Etatens General - Commissariats og til Admiralitets Forsamlinger; Men da Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette fattede i Sinde, at lade den Bygning paa Gammel - Holm, hvor Sø - Etatens General - Commossariat havde sin Forsamling og Indretning, afbryde, og i dens Sted igien opføre en større og anseeligere, som skulde tiene til et Hoved . Magazin, for lagde Hans Majestet Land - Etatens General - Cammissariat ad interim til det foromtalte Huus, hvor General - Post Amtet er, og forflyttede

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

derimod Søe - Etatens General - Commissariat til dette Huus, og indrømmede det de Værelser, som det forrige havde forladt.

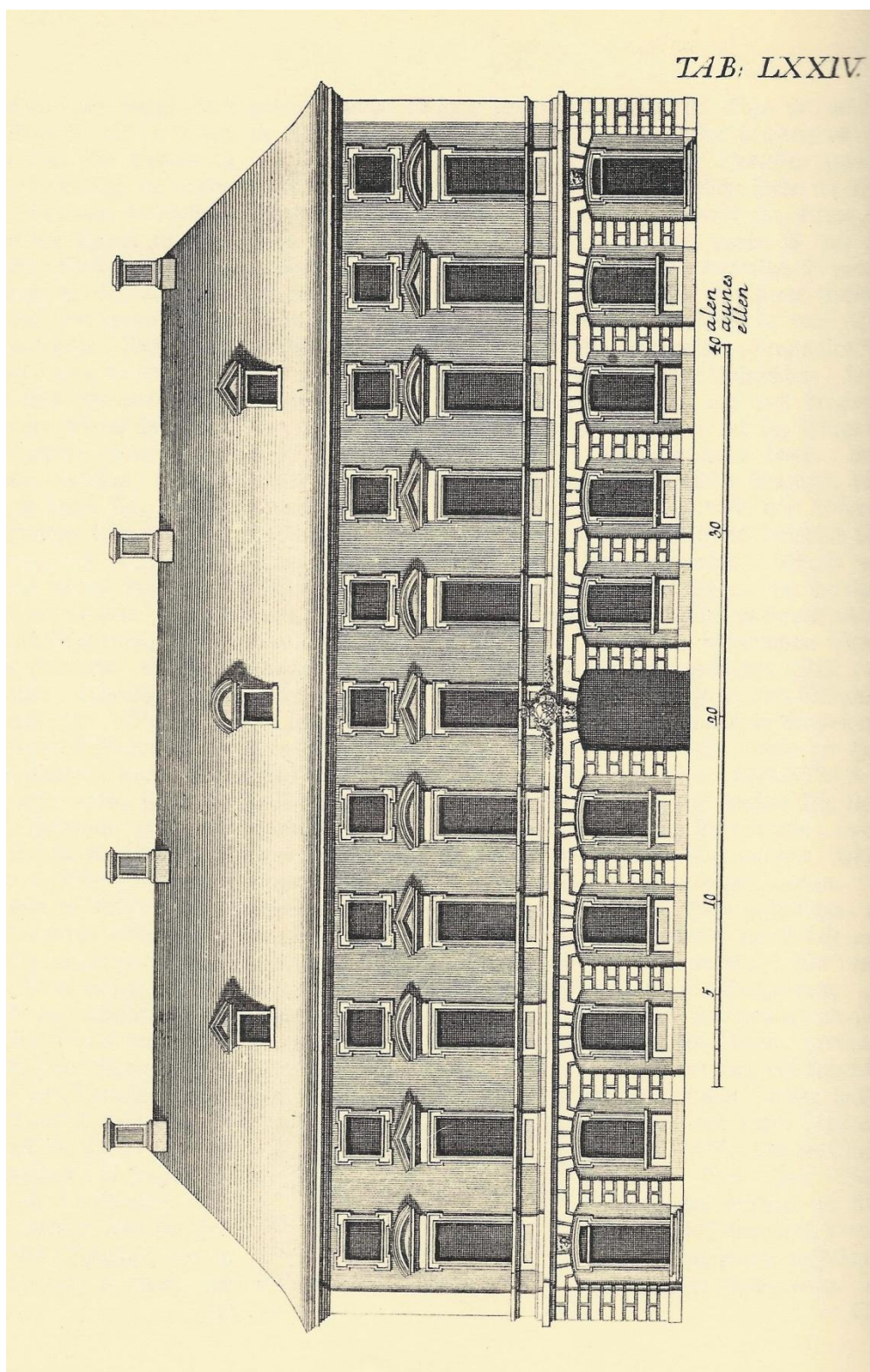

Søe - Etatens Krigs Cantzelie blev og her anordnet; hvor ligeledes findes bequem Indretning for Under - Admiralitets - Rettens Holdelse; Men i nu værende Høylovlige Regierinds Tid er General - Cominissariatet med Admiralitetet bleven foreenet, og af begge formeret et Collegium, som nu under Navn og Titel af det combinerede Admiralitets - og General - Commissariats - Collegio er bekendt, hvilket Collegium nu betiener sig af dette Huus til sine Forretninger og Forsamlinger.

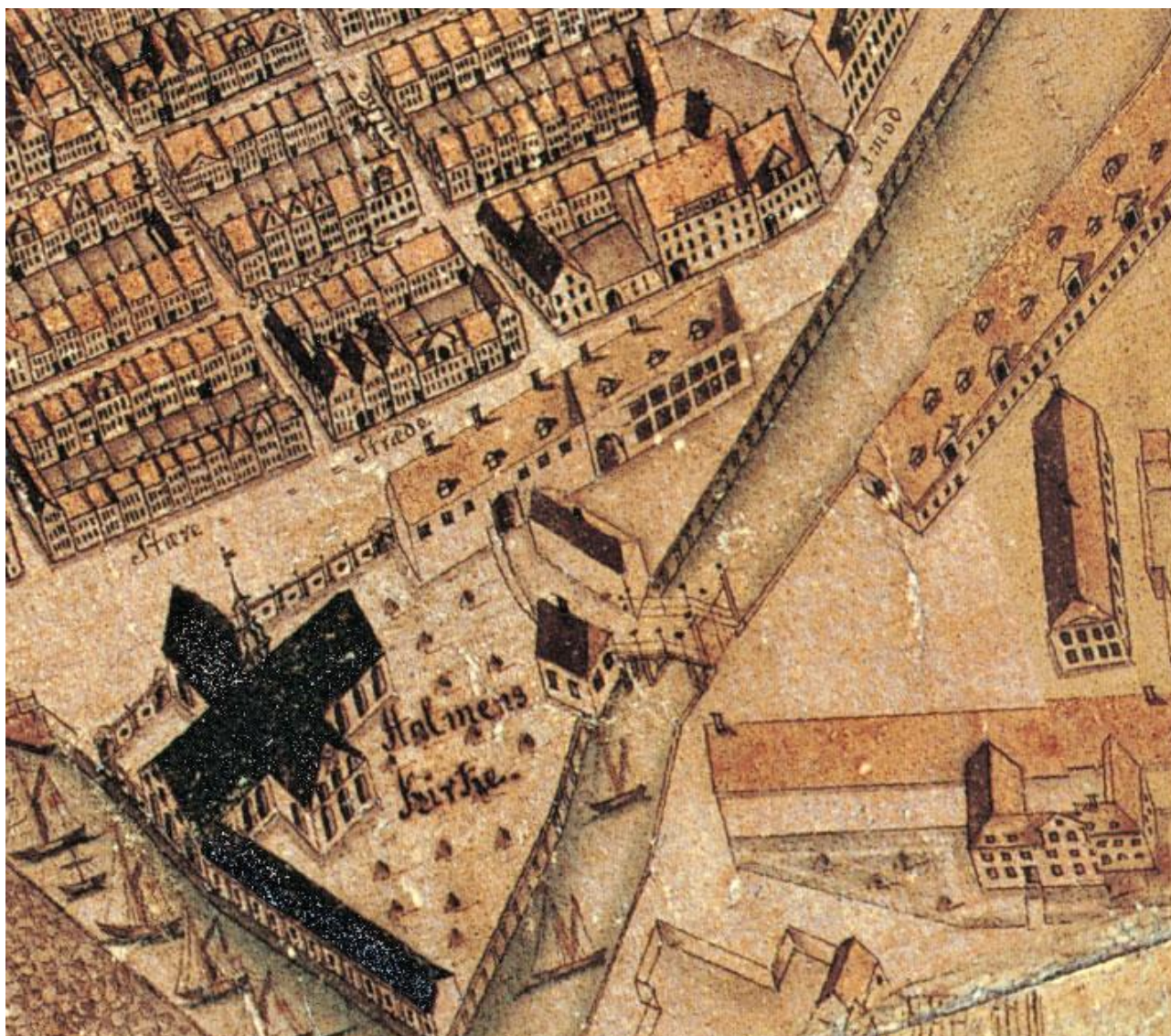
Næst ved dette omtalte General - Commissariats - Huus, er i Høysalig Kong CHRISTIAN den Siettes Tid en anseelig Bygning bleven opført, som først var bestemt og som en Tidlang blev beboet af Holmens Chef, men paa nærværende Tid er til Beboelse overdraget til Ober - Secretairen ved Søe - Etatens Krigs - Cantzelie, Hans Excellence Herr Geheime Conferentz . Raad Carl von Holstein, som tillige er den Første i det combinerede Admiralitets - og General - Commissariats - Collegio.

Igiennem Porten af forbemeldte Commissariats - Bygning kommer man over en Broe ind paa Bremer - Holm, hvor man strax paa venstre Side bliver det saa kaldede store Magazin vaer, der bestaaer at tvende Fløye, som ved en i Midten opreist Pavillon sammenføyes. I dette Magazin - Huus forvares alle Slags Toug - Blok - og Jern - Verk, og andre adskillige Ting, som til Flodens og ellers Holmens Vedligeholdelse og aarlige Completering haves i Forraad; dette store Forraad er saa Ordentlig rageret og henlagt, og hver Slags saaledes for sig selv fra andre adskilt, at enhver Ting, uden at foraarsage mindste Uorden, med Beqvemmelighed kand udtages, og derfra siden til Lands eller til Vands til de Steder henføres, hvor de skal bruges. En Indretning, som fortiener af curieuse Liebhaveere at tages i Øyesyn, der ey allene med Forundring kand see den store Overflødighed af alle, hver til sin Brug fornødne Ting, som her haves i Forvaring, men

endog med Fornøjelse maa beskue den fortrefflige Orden, hvorudi alle Ting findes ey allene i Henseende til Bequommelighed, men endog i Henseende til enhver Tings fornødne og viiselig indrettede Conservation.

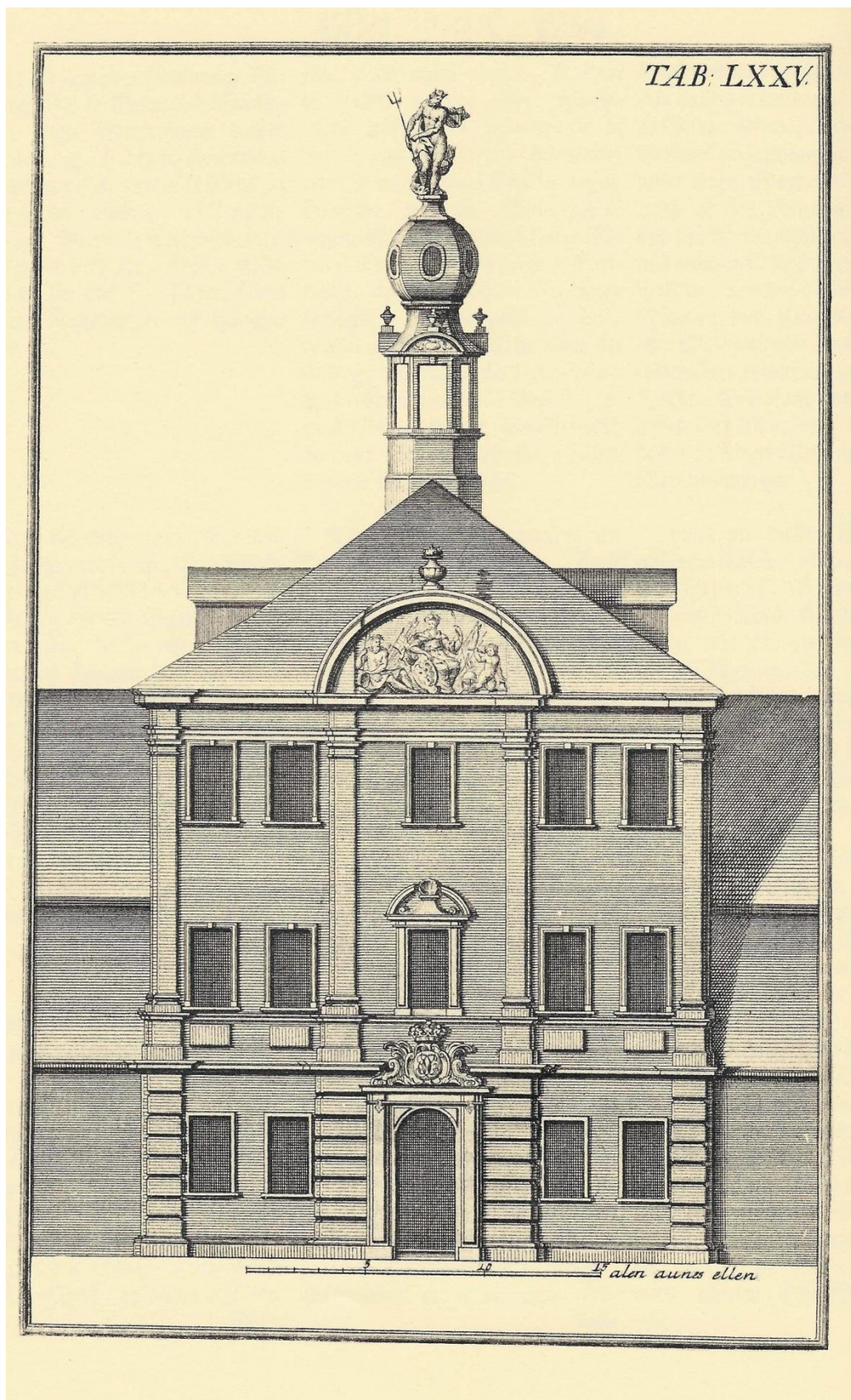
Tav. LXXIV. Genera - Commissariatet Hoved - Indgangen Gammel - Holm

Hovedindgangen til Gammel - Holm

Facaden af den forømtalte Pavillon, som staaer midt imellem disse to Bygninger er paa Tav. LXXV forestillet, saaledes som den viser sig imod Canalen til Byen.

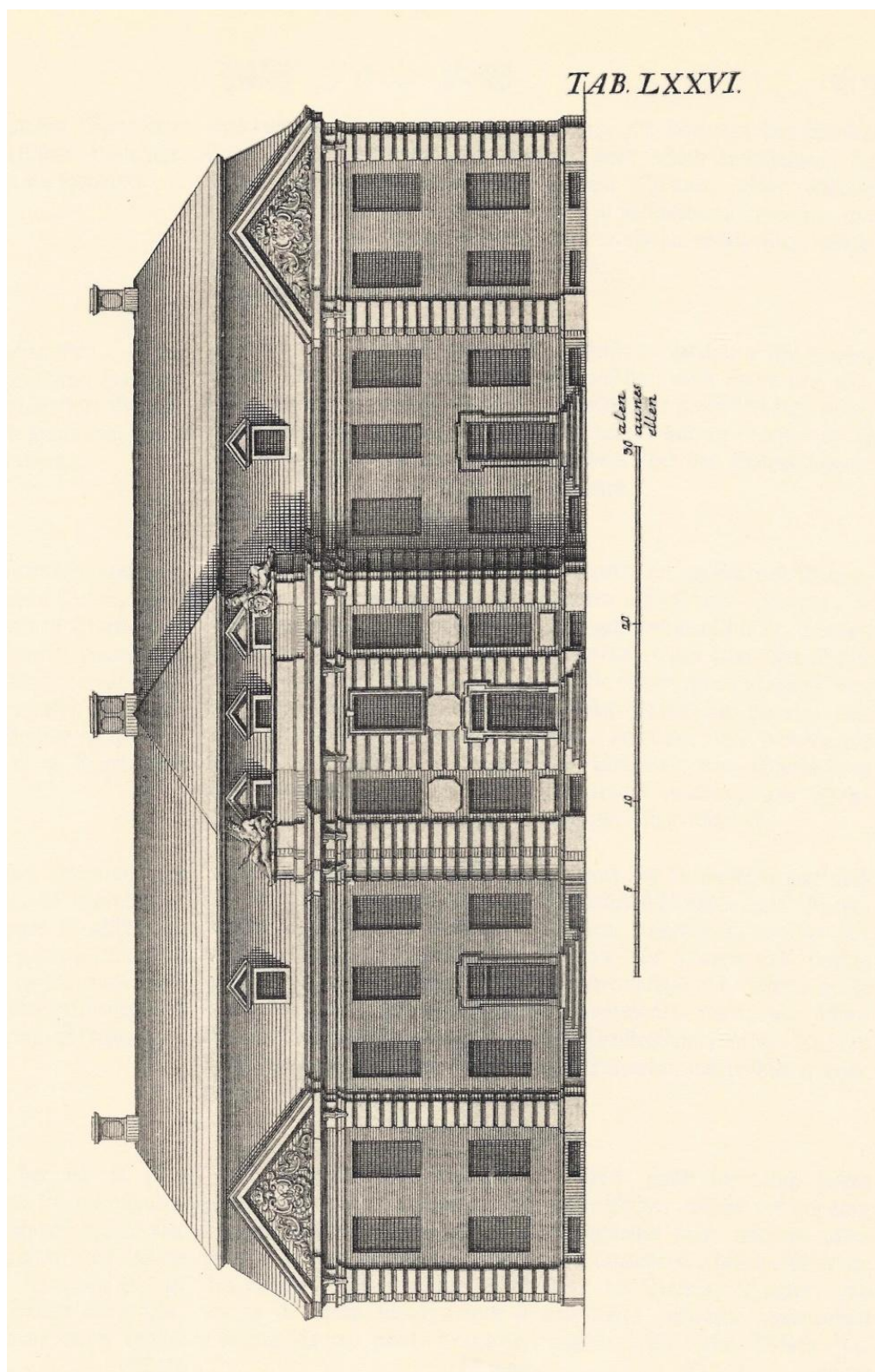
I det underste Stokverk, som reent igiennem er hvelvet, forvares Søe - Etatens Archiv; i det andet Stokverk alle Slags curieuse mathematiske og mechaniske Instrumenter og Machiner; og i det tredie allehaande kostbare og merkværdige Modeller af Skibe, af Kraner, af andre curieuse Ting, som enten henhøre til Skibs - Byggeriet selv, eller til andre ved Holmen værende mechaniske Indretninger; Disse samtlige Modeller blive alle paa det paa Holmen værende Modell - Kammer Tid efter enden forfærdigede, naar enten nye Skibe skal bygges, eller andre mechaniske Verker indrettes, da Modellerne siden hensesettes i Forvaring i dette - Huus; Endeel af disse Modeller fortiener for deres kunstige Indretnings skyld, af Liebhaberne nøye at betragtes, som derved vil finde deres særdeles Forlystelse og Fornøjelse.

Tav. LXXV. Pavillon

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Næsten lige over for det foromtalte store Magazin - Huus, sees en anden stor og ziirlig Bygning, som nylig er bleven opført, hvoraf Facaden paa Tav. LXXVI. forestilles.

Tav. LXXVI. Magazin Huus plus bolig for ældste Equipage - Mester

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Endeel af Værelserne i dette Huus tiener den ældste Eqvipage - Mester paa Gammel - Holm til Boelig; Men af de øvrige bruges endeel til Constructions Holdelse, andre til Skibs - Bygger - Academiet, til Collegium Mathematicum, Mechanicum, og andre Videnskaber, som sammesteds holdes. Man finder her og derforuden en stor Sal, hvoaf det combinede Admiralitets - og General - Commissariats - Collegium i Krigs - Tider eller i andre Tilfælde betiener sig, for at uddeele til Søe - Folkene deres Løn; Den øvrige Deel af dette Huuses Værelser er indrettet til adskillige Contoirer, som ved Holmen ere fornødne.

Foruden forbemeldte, findes endnu der paa Gammel - Holm endeel flere anseelige og store Bygninger, saasom blant andre den, som af Holmens Chef beboes.

Videre en stor grundmuuret Bygning, reent igiennem hvelvet, som i forige Tider tiende til Arrest - Huus for de her til Slaveriet dømte Misdædere; men som efter at Slaverne, som før er meldt, ere blevne udrøddede fra Bremer - Holm, er bleven indrettet til et Tiære - Magazin.

Næst ved denne Bygning sees endnu en anden, af Grundmuur opført, som bruges til Skole for hundrede og halvtredssindtive Tømmermænds og Matros - Sønner, hvor de i deres Christendom, samt i Regnen og skreven blive undervisede.

Man finder her og to store Pladser, som for sig ere indlukte, hvor alle Slags Fyrre - Materialier af Bielker, Bredder, og deslige Ting forvares. Paa disse Pladser ere rundt om Skurer anordnede, hvor Pokkenholt og andre deslige Materialier, bør ligge i Tørre, bevares.

Videre seer man to store grundmuurede Bygninger, som begge i Høysalig Kong CHRISTIAN den Siettes Tid ere opførte, hvoraf den ene bruges til at forvare et Magazin af Touger, Pomper, og andre deslige Ting, som ved Skibs - Kiølhaling og andet forefaldende Arbeide daglig bruges og behøves; ligesom og Blokke - Dreyerne, Snedkerne, Rapertmagerne og Stoelmagerne her have deres Verlsteder. Den anden Bygning, som er noget mindre, og staaer lige over for den første, er neden til indrettet til Verksteder for Bødkerne og Bildthuggerne, og oven til for Seyl - Læggerne og Compasmagerne.

Dernæst betragte vi Reber - Banen, en Bygning af Grundmuur, holdende over 1100 Fod i Længden. Ved den ene Ende af denne Reber - Bane, sees en gammel Bygning, hvor Bremerne i gamle Tider have havt et Kloster, hvorved har været en Kirke - Gaard, som man har erfaret, da man gravede ved Steden en ny Canal, og da fandt en hoben Liig, som i de Tier der have været begravne. Denne Bygning anvendes nu til et Magazin af Hamp og tiæred Garn.

Oven over Reber - Banen findes Takkel - Loftet, hvor Takkelagen for Floden bliver forferdiget.

Paa den anden Ende af Reber - Banen finder man og et Magazin - Huus, hvorudi rummes nogle tusinde Skippund Hamp.

Videre frem imod Nye - Havn, er den saa kaldede Baade - Bygger - Plads, hvor Coffardie - Skibe, Pramme, Baade, og andre smaa Fartøyer blive byggede. Ved samme ere tvende indlukte Pladser, hvor alle Slags til disse Bygninger beqvemme og fornødne Materialer lægges i Bevaring, for at være ved forefaldende Arbeide ved Haanden.

Paa denne Plads findes endnu to store Bygninger, som begge for neden ere aabne; i den ene bygges Chalouper, Baade, og andre smaa Fartøyer, og oven paa er et stort og rummeligt Loft, hvor Spanterne

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

afslaaes, naar et eller andet nyt Skib skal bygges. I den anden Bygning blive neden til de færdiggjorte Chalouper i Forvaring hensatte, indtil de skal bruges, og oven paa findes alle til Floden henhørende Seyl, hvert for sig, ligesom de til et hvert Skib især henhøre, ordentlig opstablede.

Paa Baade - Bygger - Pladsen findes og en stor og vel indrettet Kran, som man betiener sig af til at indsette, og at udtage Master af Skibene.

Her er og en liden grundmuuret Bygning, som bruges til at kaage og at behandle Beeg og Sverte til Skibenes Lapsalving, hvilken Indretning saaledes er anordnet, at dette ellers imellem saa mange vigtige Bygninger og Magaziner farlig synende Arbeide, uden mindste Fare kand bedrives.

Uden for Baade - Bygger - Pladsen seer man en stor Grav, hvorudi alle raae Master nedlægges, indtil de komme under Øxen, Paa de to sider af samme Grav er saa rummelig Plads, at Materne og andre Rundholter der med Magelighed kand forarbeides og tilberedes.

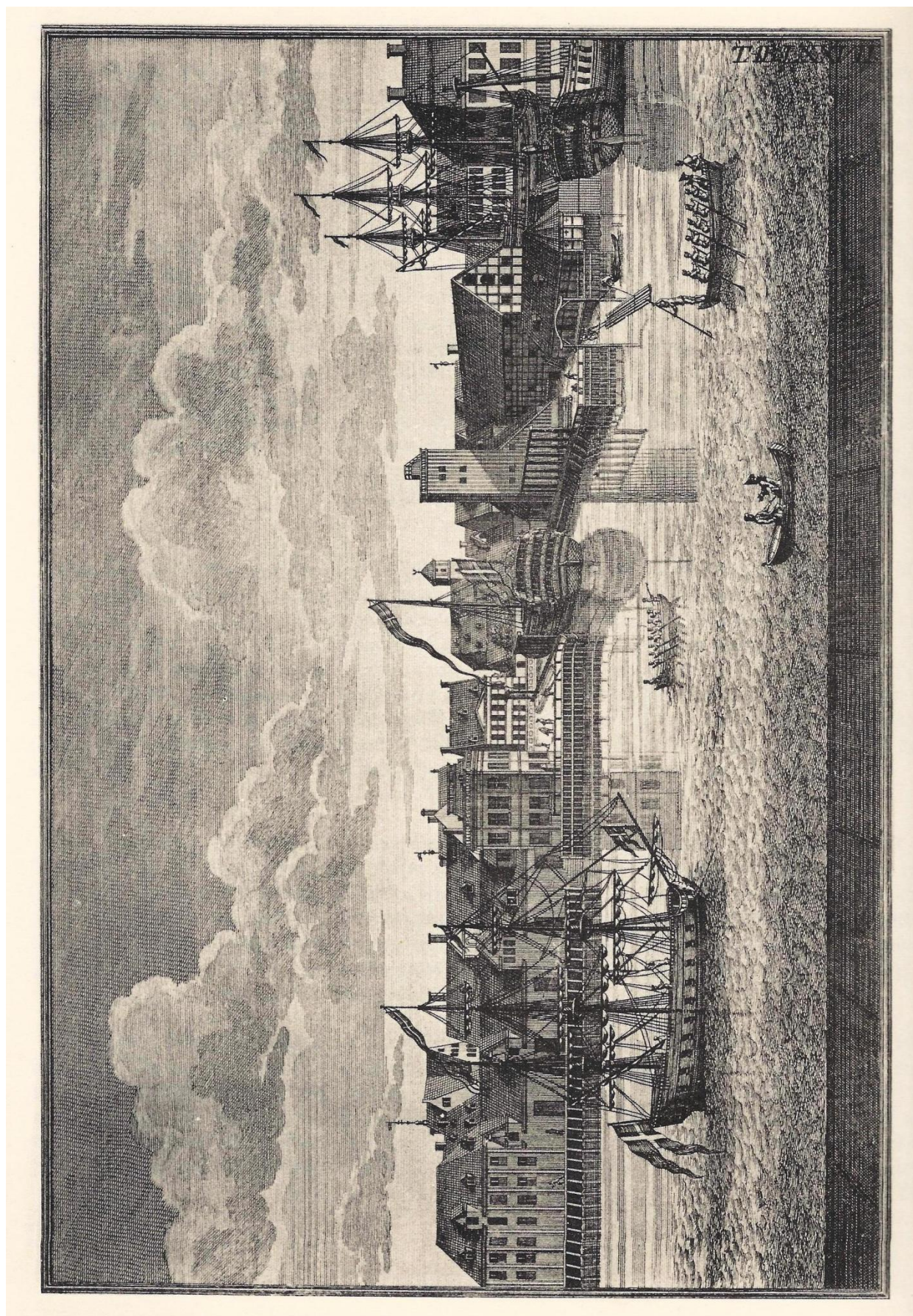
Paa Bremer - Holm findes en Bankestok, til at bygge Orlog - Skibe paa, to mindre til at bygge Coffardie - Skibe, og adskillige til at bygge Prame og andre smaa Fartøye paa.

For Resten er denne Holm overalt deels med Muure, deels med Canaler, fra Staden afsondret; saa at man baade fra Magazinerne og fra Verkstederne overalt kand føre, hvad man vil, til Vands, hvilket er særdeles baade nyttigt og mageligt.

Saa meget har jeg kortelig i Henseende til Bremer - Holm eller Gammel - Holm villet anføre, hvor en fornuftig og kunsterfaren Kiender ved alle Tings oyensynlige Betragtning kand have Leylighed, i mange Dage at forlyste sig, og fuldkommen at fornøye sin Begierlighed.

Dog, førend vi forlade denne Holm, vil vi kaste et Øye til den skønne Dokke, som ligger lige over for Holmen paa Christians - Havns Grund, som har givet stort Rygte i Verden, og hvorved mig synes at det er Umagen værdt, noget at opholde sig, allerhelst saa vidt mig vitterligt er, hidindtil ey noget tydeligt er skrevet, som har kundet give den Kunstbegierlige den forønskete Efterretning derom, og som har fundet fornøye deres Begierlighed, der have ønsket at faae tilforladelig og tilstrekkelig Kundskab om dens Historie.

Jeg vil paa hosstaaende Tav. LXXVII. forestille Gokken i Prospect, saaledes som den her fra Gamle - Holm falder i Øynene. Denne kostbare Indretning er i Høysalig Kong CHRISTIAN den Siettes tid begyndt, og under samme Høyløvlige Regiering med u - udsigelige Bekostninger i Stand bragt. Hensigten dermed har været, at alle brøstfældige Krigs - Skibe her skulde udbedres, uden at det var nødigt, at kiølhale dem, dom tilforn var brugeligt, og øvedes med stor Besværing og Omkostning. Hvo som i andre Søe - Lande har hørt tale om Dokker, har og hørt, af hvad Betydning saadan en Indretning er, hvor stor Moye, hvor stor Besværighed, og hvor store Bekostninger til saadan en Machines Indretning og Forfærdigelse udkræves. Lad dem, som have fundet den herlige Leylighed, at indrette saadant et Verk i en Steen - Klippe, en Fordeel som kun paa faa Steder i Verden findes, sige hav Bekostning, endog i denne fordeelagtige Tilfælde, saadant et Verks Udførelse har udkrævet; de kand tillige være i Stand til at dømme om Forskiællen, naar saadant et Verk paa en flak jordet Søe - Grund, som her er skeet, skal anlægges, hvor ey allene skal arbeides under Vand - Grundens Horizont, men endog skal strides med Havets Bølger, men underjords først usynlige, siden sig yttrende Kilder, og med hundrede andre Besværigheder, som ingen kand nævne, eller opregne, uden de, som daglig i og med dette Slags Arbeide have havt at bestille:

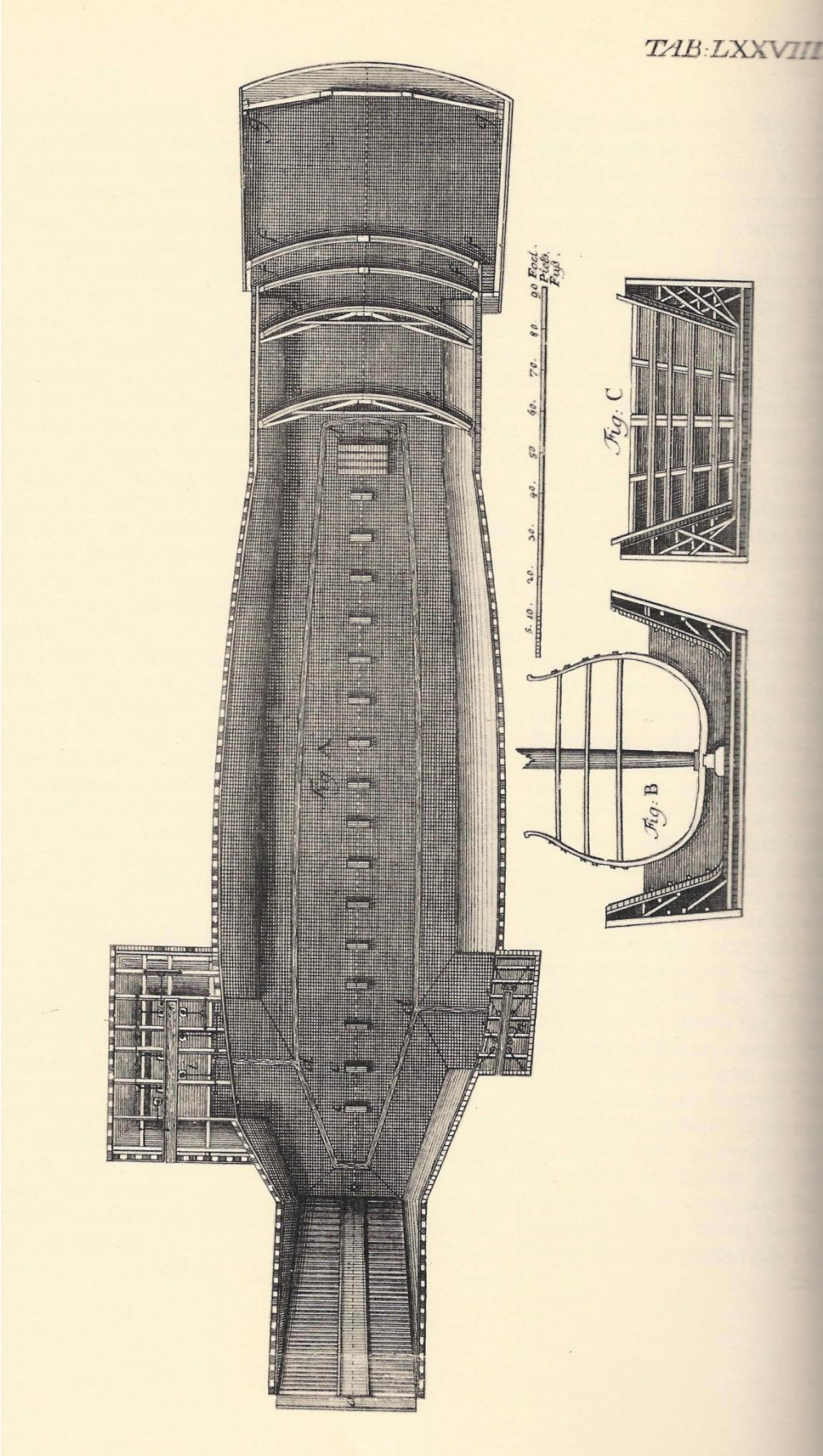

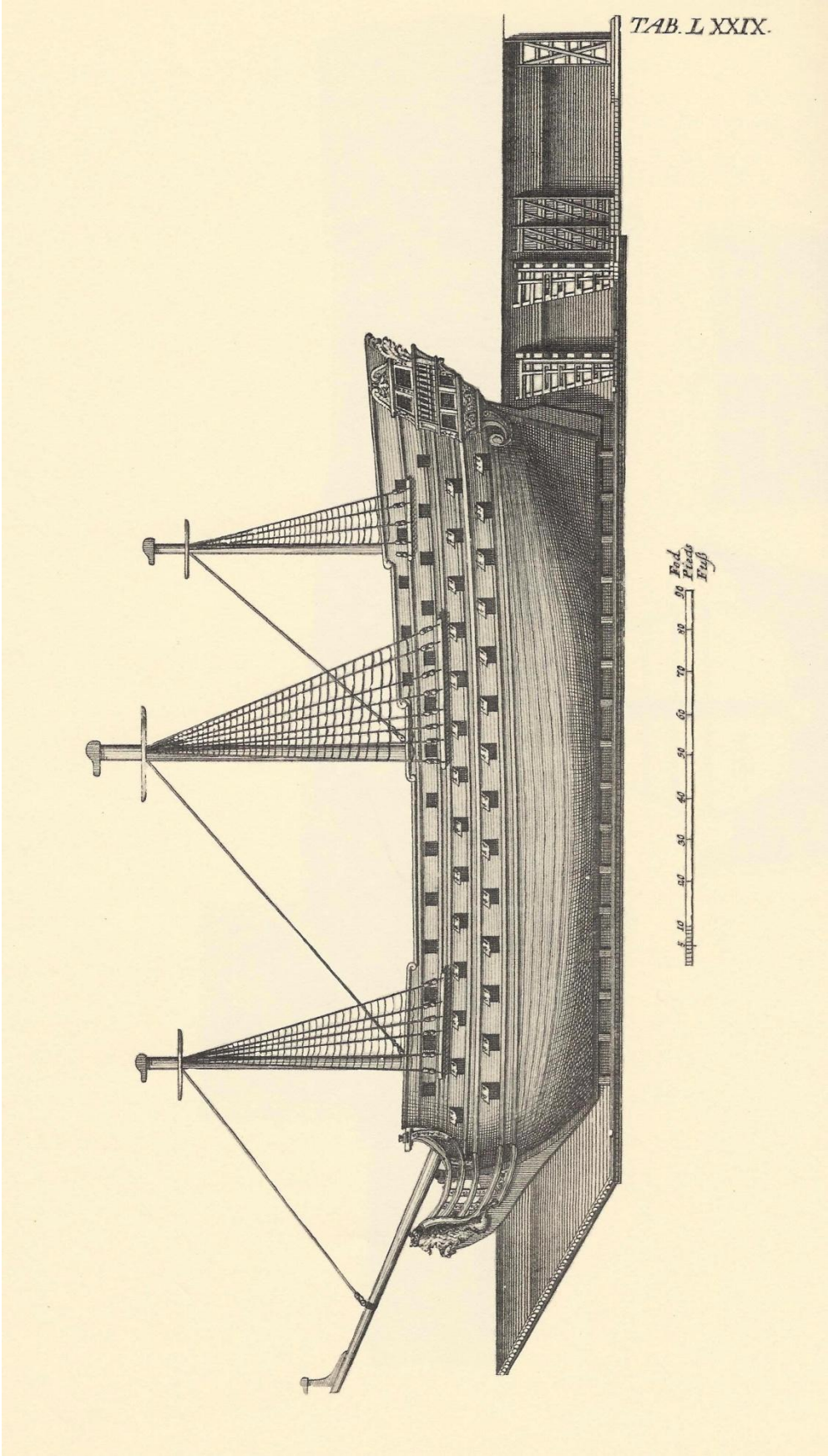
Saaledes have Omstændighederne af denne vores Dokkes Indretning været. Enhver fornuftig Kiender kand heraf dømme om Resten. Man tænkte i Begyndelsen at ville opføre heele Dokken af Muur - Verk, men saadant Forehavende blev siden anderledes betænkt, og besluttet, at indrette den gandske af Tømmer - Verk. Hvor der i og ved Arbeidet har havt Leylighed til at see den uendelige Mængde af Tømmer, som dertil blev anvendt, og den kunstige og fornuftige Forbinding af Tømmer - Verket, der blev udfunden, for at gjøre dette store Verk tilforladeligt og sikkert imod Søens Magt og stolte Bælger, han maa billig tilstaae, at dette er i sit Slags det kundstigste og kostbareste Verk, som Danmark nogensinde har seet, og bragt til Veye;

(I Høysalig Kong CHRISTIAN den Femtes Regierings Tid blev paa Gammel - Holm begyndt paa en Dokke Indretning, hvorpaa blev anvendt utroelige Bekostninger; den kom og næsten til Fuldkommenhed, men aldrig til den intenderede Brug; thi saa snart den var næsten færdig, blev den af Søen, som havde trænet sig ind under Bunden, paa engang opslagen og ødelagt.)

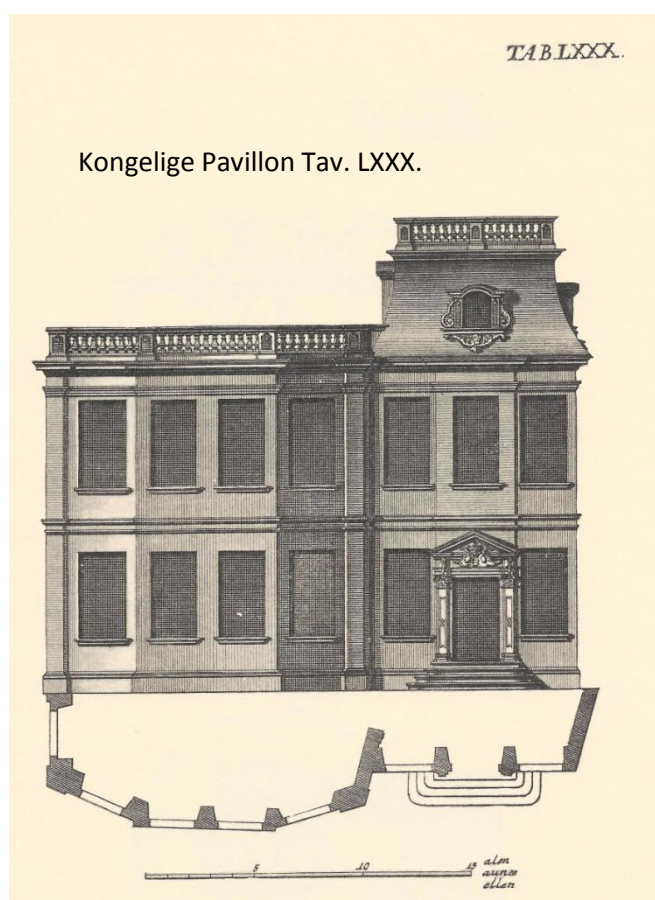
og hvo der endnu har Lyst at see Verkets kunstige og solide Forbinding, kand derudi naae sit Ønske ved at betragte Modellen, som til Dokken er forfærdiget, som tillades enhver Kunstbegierlig at see, og hvoraf man tydelig kand blive underrettet om hvert et Stykke Tømmer, som dertil er bleven anvendt, og paa hvad Maade det i Verket er anbragt og forbunden; Men til deres Behag, som ingen sine saae Leylighed, enten at see Originalen eller Copien, har jeg villet forestille paa Tav. LXXVIII, baade Grund- tegning og Profil af Dokken paa tvers, og paa Tav. LXXIX. en Profil deraf, tagen paa Længden, hvoraf i det mindste Dokkens Skabning og Størrelse kand erfares, skiønt Tømmer - Verkets Forbinding i saa lidet Bestik ey har kundet med fuldkommenhed Tydelighed forestilles. Naar man vil fæste Øynene paa Tav. LXXVIII. sees ved Fig. A. Dokken i Plan, eller Grund - Tegning forestillet; a. b. er Trappen eller Nedgangen i Dokken; c. c. Stabel - Blokkene, hvorpaa Skibene sættes; d. d. ere smaa Render paa Bunden i Dokken, som føre Kilde - Vandet til Reservoirerne h. og i., hvorfra Vandet udpumpes; e. e. viser Sluserne; f. f. tvende Porte, som aabnes til Siderne; g.g. en Stik - Sluse. Fig. B. er Giennemsnit tvers over Midten af Dokken, hvoruid et Skib tillige i Profil forstilles, staaende paa sine Blokke. Fig. C. Forestiller en anden Giennemsnit eller Profil af Dokken, tagen ved Linien e.e. næst ved Sluserne, Tab. LXXIX forestiller atter en Profil af Dokken, tagen langs igiennem dens Middel - Linie, hvor man bliver et Orlog - Skib vaer, som staaer paa Blokkene.

Paa det Sted, hvor nu Dokken er, var i forrige Tider en liden Kiøhalings - Plads, dog ikkun for Farten af maadelig Størrelse, saa som Vandet i denne Grav var i det høyeste kun paa 10 til 11 Fod; Men da Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette besluttede, at lade indrette en Dokke, blev efter mange Undersøgninger denne ibalndt alle Steder, til forehavende Brug, nyttigst og beqvemest eragtet, hvorefter denne Grav Aar 1734 medio Octbr. nøyere blev undersøgt, og til den Ende slagen en Dæmning for Søen, for at kunde faae Vandet udpumpet, og Grunden tilforladelig examineret; og siden Grunden ved Undersøgning fandtes efter Ønske beqvem til det forehavende store Verk, købte Hans Mejestet Pladsen med tilhørende Huuse og Grunde af Eyerens, og lod i Martio Anno 1735 med alvorlig Iver foretage Dokkens Indretning, under Direction af Hans Excellence. Herr General Admiral - Lieutenant, Græve af Danneskiold - Samsøe, som med sin Flid og Vindskibelighed bragte det derhen, at Verket først i Aaret 1739, til Kongens Fornøjelse, og heele Landets Glæde blev fuldbragt. Vandet blev første gang indladt i Dokken den 25 Maji i samme Aar, og Dagen derefter, i Hans Kongelige Majestets og de gandske Kongelige Huuses høyeste Overværelse, samt utallige Menneskers Paasyn, bleve Sluser og Porte aabnede, da en i Dokke allerede bygget Brigantin, kaldet Færøe, gik ud, og Orlog - Skibet CHRISTIANUS SEXTUS paa 90 Canoner gik ind igien, for at faa den fornødne Udbedring.

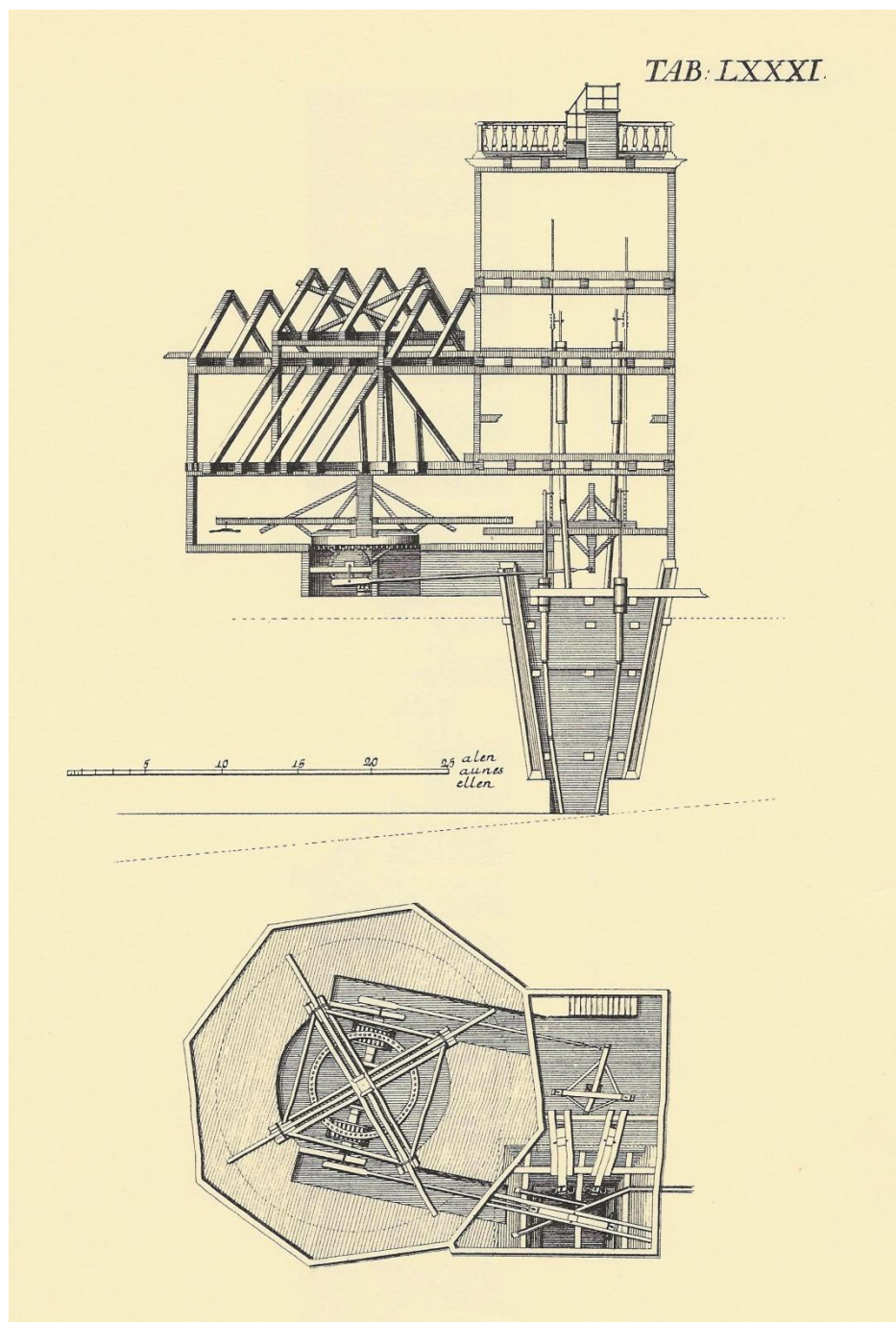
Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Det Kongelige Herskab holdt samme Dag Middags - Tafel i den saa kaldede Kongelige Pavillon, som tæt ved Dokken til den Ende er opført, at Hans Kongelige Majestet, naar noget merkværdigt forefaldet i Dokken at udføres, der, efter Behag, kand opholde Sig, og være Tilskuere af hvad Dokken foretages; af denne Pavillon forestilles Facaden paa hosstaaende Tav. LXXX.

Tæt ved Dokken seer man og den smukke Machine, som der er opført, for at holde Dokken lenz og tør, at Vandet af den i Grunden af Dokken under Arbeidet opsprungene Kilde, ey skal være Dokken og de derudi arbejdende til Hinder; samme Machine har jeg til Kiendernes Forlystelse paa Tav. LXXXI. i Profil forestillet.

Tav.LXXXI.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Men vi begive os fra Gammel - Holm til Christiansholm, en Øe, som ligger imellem Gammel og Nye - Holm, og so ellers har været bekiendt under det Navn af Mortzmands Plads, hvilket den førde efter en Particulier, navnlig Motzmand, der havde foretaget sig, at lade indpæle et vist Stykke i Søen, og dernæst at fylde det op, for paa Steden at indrette en Kiølhals - Plads; Men som hans Pungs Kræfter ey kom overens med hans gode Villie, blev Arbeidet, skjønt det temmelig vidt var avanceret, paa det sidste i Stikken, og det allerede begyndte og fuldførte forgik mere og mere i Tidens Længde. Men i Høysalig Kong CHRISTIAN den Siettes Regierings - Tid, foretog man sig, ey allene at føre dette begyndte Arbeide til Fuldkommenhed, men endog at indtaget et langt større Stykke til Pladsen, for at faae den af tilstrækkelig Størelse til den forehavende Brug; hvilken da og Tid efter anden, dog med en forunderlig Hastighed, bleb opfyldt, med den Jord og Mudder, som i Havnen blev optagen ved de til denne Brug paa Pramme indrettede kunstige Mudder - Møller.

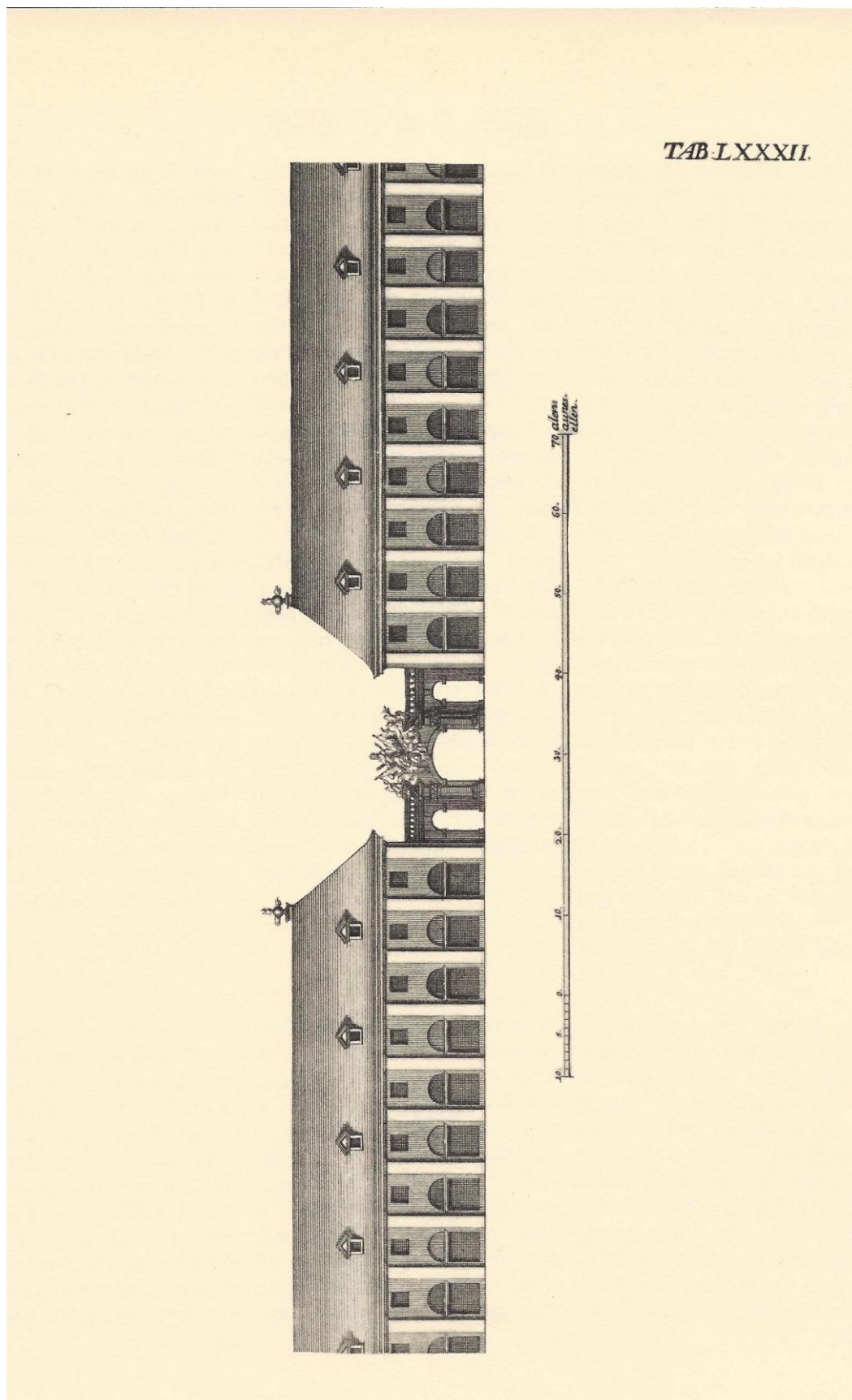
Christiansholm bestaaer af tvende Øer, paa den første ligger Flodens Canoner og Kugler, hvorfra man passerer over en Broe til den anden, hvor det herlige og vidtløstige Søe - Tøys - Huus lader sig tilsyne, hvoraf den middelste Deel paa Tav. LXXXII. er forestillet. Dette Tøys - Huus bestaaer nu for det første af tvende Hoved - Bygninger, som ere sammenføyede med en smal Gang, hvorover man fra det andet Stokverk kand gaae fra den ene Bygning til den anden. Igiennem denne opmuurede smale Corridor er ned under Hoved - Indgangen til den bag Bygningerne værende frie og aabne Plads. Denne Hoved - Indgang, som er imellem begge Bygningerne, har jeg med alle sine Ornamente paa Tegningen forestillet; men af Bygningerne selv er kun et Stykke, for Papirets Knapheds slyld. lagt for Øynene, siden den øvrige Rest af Bygningerne lige til Enden, er det liig, som forestilles.

Til disse to Hoved - Bygninger blive endnu med Tiden to Fløys anbyggede. ligesomdet paa Tav I. paa denne Plads er betegnet.

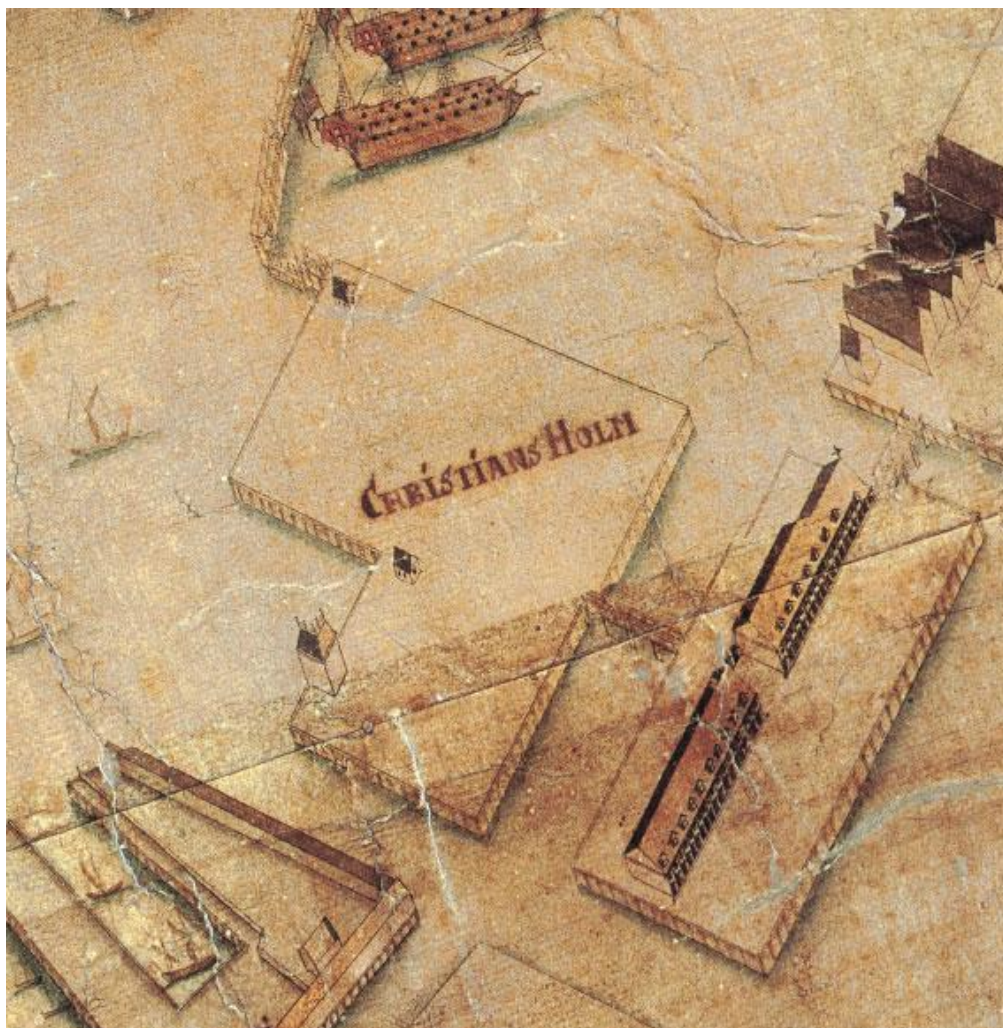
Her seer man alt, hvad til Søe - Artilleriet og il Floden henhører, i den fortrefligste Orden rangeret, og i en forunderlig stor Mængde, hvorved man især har Agt paa denne beqvemme og ordentlige Indretning, at alt, hvad til et hvert Skibs Udrustning især udfordres, er paa sit Sted for sig alleene. Uden fore paa Pladsen finder man, som før er meldt, det grove Artillerie i en herlig Orden liggende, ligesom det til et hvert Skib i Floden henhører. Ved første Ankomst paa Pladsen, falde to store Columnæ Rostratæ i Øynene, som her ere hensatte, for at forøge Pladsens Ziir, efterat de først havde været Hendes Majestet vores regierende Allernaadigste Dronning LOVISES Indtog i Staden den 11 December Anno 1743, paa hvilken Dag de vare opsatte uden for Gammel - Holm ved Commeissariatet, tvers over Gaden, saa at Hendes Majestet passerede midt imellem dem, hvor de i den Brug, hvortil de egentlig vare giorte og indrettede, gjorde lige saa god Virkning, og lige saa anseelig Parade, som de nu giøre paa det Sted, hvor de staae.

Fra Christiansholm kand man over en i Søen anlagt smal Flyde - Broe gaae lige til Toldboden; og paa en anden i Havet paa Pæle opført Broe, til Nye - Holm.

Disse to Broer indslutte den Kongelige Flode, som ligger i tvende Linier, hvoraf den ene strekker sig fra Christiansholm til Toldbod - Bommen, og den anden fra Bommen til Nye - Holms Hoved - Vagt.

Tav. LXXXII. Søy - Tøy - Huus på Christiansholm.

Næst ved Christiansholm er en anden lang Øe, som strekker sig ud imod Nye - Holm, og som ved en Flyde - Broe har Communication med Christiansholm; paa hver Ende af denne Øe ere 6 Huuse opbygte, hvorudi Orlog - Skibenes Matser henlægges i Tørre, indtil Skibene skal eqviperes; ligeledes er og ved hver Ende et Huus, hvor Mersene indsettes; og tænker man med Tiden sammesteds at lade bygge trende store grundmuurede Maggaziner til Flodens Takkelage, og at anvende den øvrige Plads, naar den fuldkommen bliver opfyldt, til Skibs - Tømmers Udlosning.

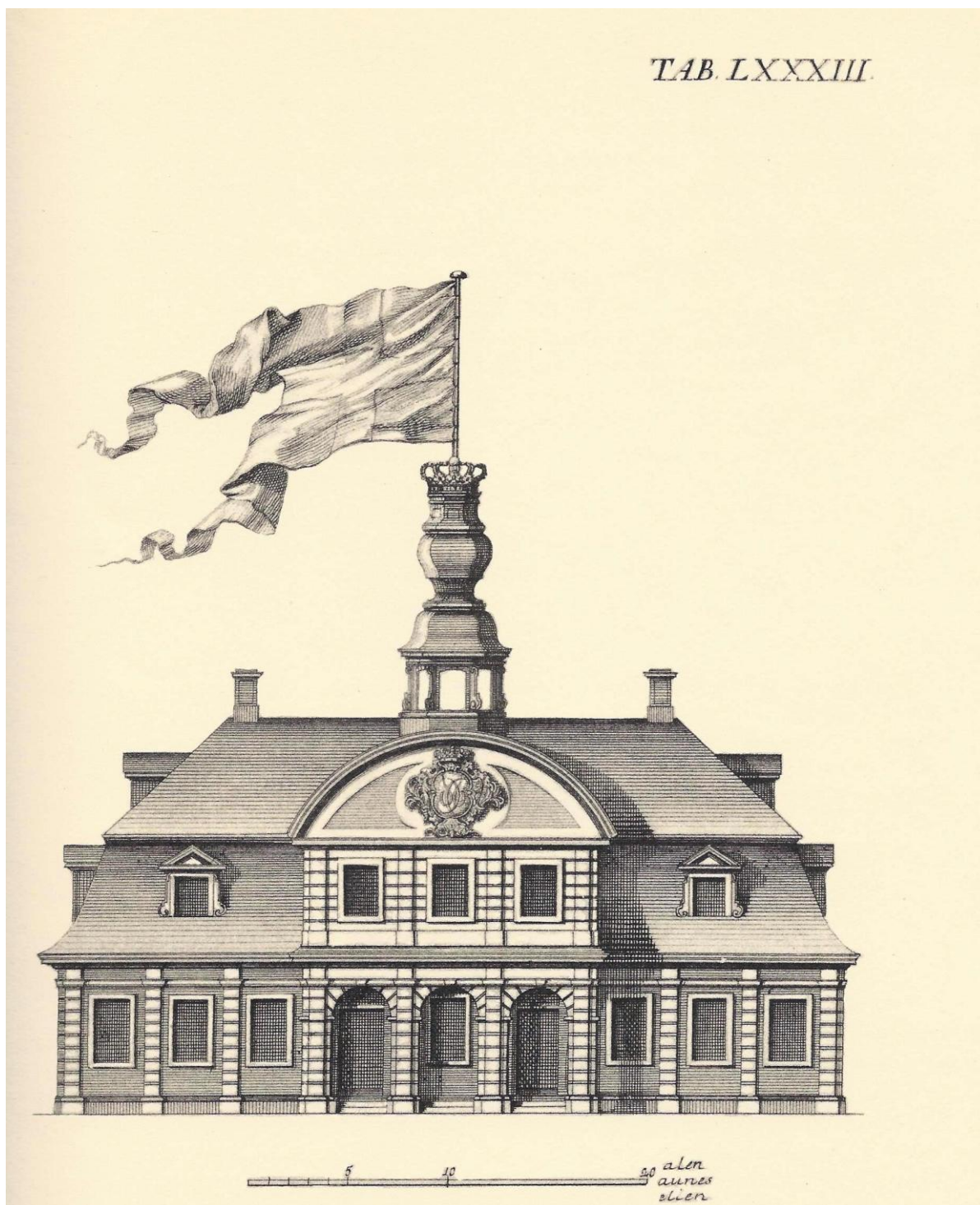
Ved denne lange Øe ere endnu tvende smaa, hvoraf den ene bruges til Flodens Ankere, hvor og et nyt Huus er opbygget, hvorudi Anker - Stokkene forvares; den anden bruges til at oplægge Flodens Steen - Baglast, som efter Haanden der bliver samlet.

Flydebro fra Christiansholm til Toldboden

Her paa Nye - Holm viser sig allerførst den for faa Aar siden i Høysalig Kong CHRISTIAN den Siettes Tid nye - opbygte ziirlige Hoved Vagt, hvis Facade jeg paa Tav. LXXXIII har indført; Denne er rummelig og stor, og med saa mange ziirlige og beqvemme Værelser forsynet, at den i Nødsfald kunde tiene en maadelig Familie til Beboelse; Aarsagen, hvorfor den saa rummelige og af saa usædvanligt Begreb er opført er, fordi den ey allene for den egentlige daglige Vagt, som af en Capitaine af Sø - Etaten commanderes, er indrettet, men endog til at imodtage i Krigs - Tider en Officier af høyere Rang, for at commandere det her værende store og formidable Batterie, der med en Mængde af Canoner er besat.

Man seer paa denne Nye - Holm, ligesom paa den Gamle, beqvemme Pladser til at bygge baade store og smaa Skibe paa. Man finder her en stor Smedde, store og kostbare Magazin - Huuse, og iblandt andre to Huuse af særdeele Begreb, hvor udi det eene, den underste, og i det andet, den anden Etage anvendes til, paa Gulvene at afslaae de sædvanlige saa kaldede Spanter, men videre Indretninger, som jeg for Vidtløftigheds Skyld gaar forbi.

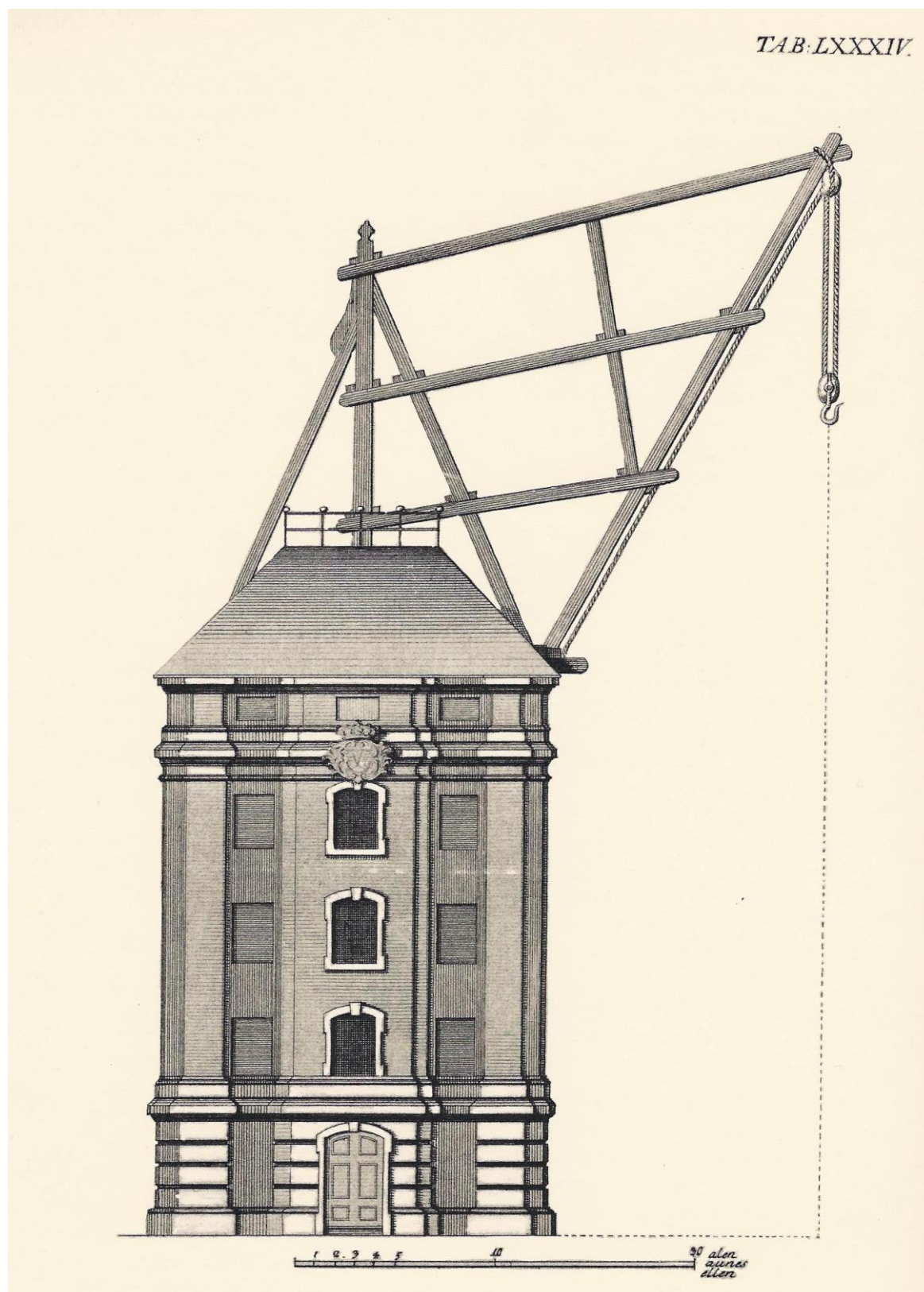

Tav. LXXXIII. Hovedvagt på Nye - Holm

Her tænker man nu i disse Tider, at opføre en kunstig og særdeele Kran, som bliver ef en usædvanlig Structur, udvendig af Muur - Verk opført, og vil ey see et Taarn uliigt, som Tav. LXXXIV. der forestiller. Den indvortes Indretning er saaledes anordnet, at den i ordentlige Etager er inddelt, som endog kand tiene til Magaziners Bevaring; men den øverste egentlige Kran, som over Bygningen bliver at see, er fra øverst til

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

det nederste saaledes med det øvrige Tømmer - Verk kunstig forbunden, at det ey er mueligt, at det kand rokkes eller bevæges, dens Brug til mindste hinder.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Bygningens uvendige Muure ere ey saa meget af Fornødenhed, thi den indvortes Forbinding er saaledes, at den uden Muurens Hielp meget vel kunde bære sig selv, som den deels til Ziirat, dog meest for at bevare Tømmer - Verket fra Forraadnelse, er opført. En Kran paa denne Maade indrettet, naar den fuldført, kand i uliige længere Tid, end de sædvanlige friestaaende, giøre tilbørlig Tieneste, og skjønt det øverste af Kranen, som er frit i Luften, forgaaer, saa er dette Stykkes Istandsettelse af ringe Bekostning, da den øvrige indvortes Forbindelse i Huuset, som tiener til Kranens Reisning, dog altid er i Stand.

Jeg vil hermed beslutte Gammel og Nye - Holms Beskrivelse. De fleeste, som have seet det bekiendte og berømte saa kaldede Arsenal i Venedig, blive gierne for Sædvanes Skyld ved et Mundheld, og sige, at det er det største Arsenal i Verden; Men naar vi betragte Arsenalet i Venedig, saa finde vi at det ey allene indbefatter alt Republiqvens Artillerie, saa vidt som ey paa andre Steder, som staae under den Herredømme, hist og herpaa begge Holmene fuldkomne Magaziner, som indbefatte af Takkellage, Seyl og deslige, hvad Navn have Kand, som til heele Flodens Equipering udkræves. Der er paa begge Holmene beqvemme og rummelige Pladser til store og mindre Skibes Opbyggelse; ja ligesom Venetianerne i deres saa kaldede Arsenal have Huuse indrettet, hvor deres Galleyer kand ligge i Vandet, og dog være frie for Regen, Slud og Solens Heede, saa er her paa Holmene ligedan Indretning for smaa Fartøye og alle Orlog - Skibenes Chalouper.

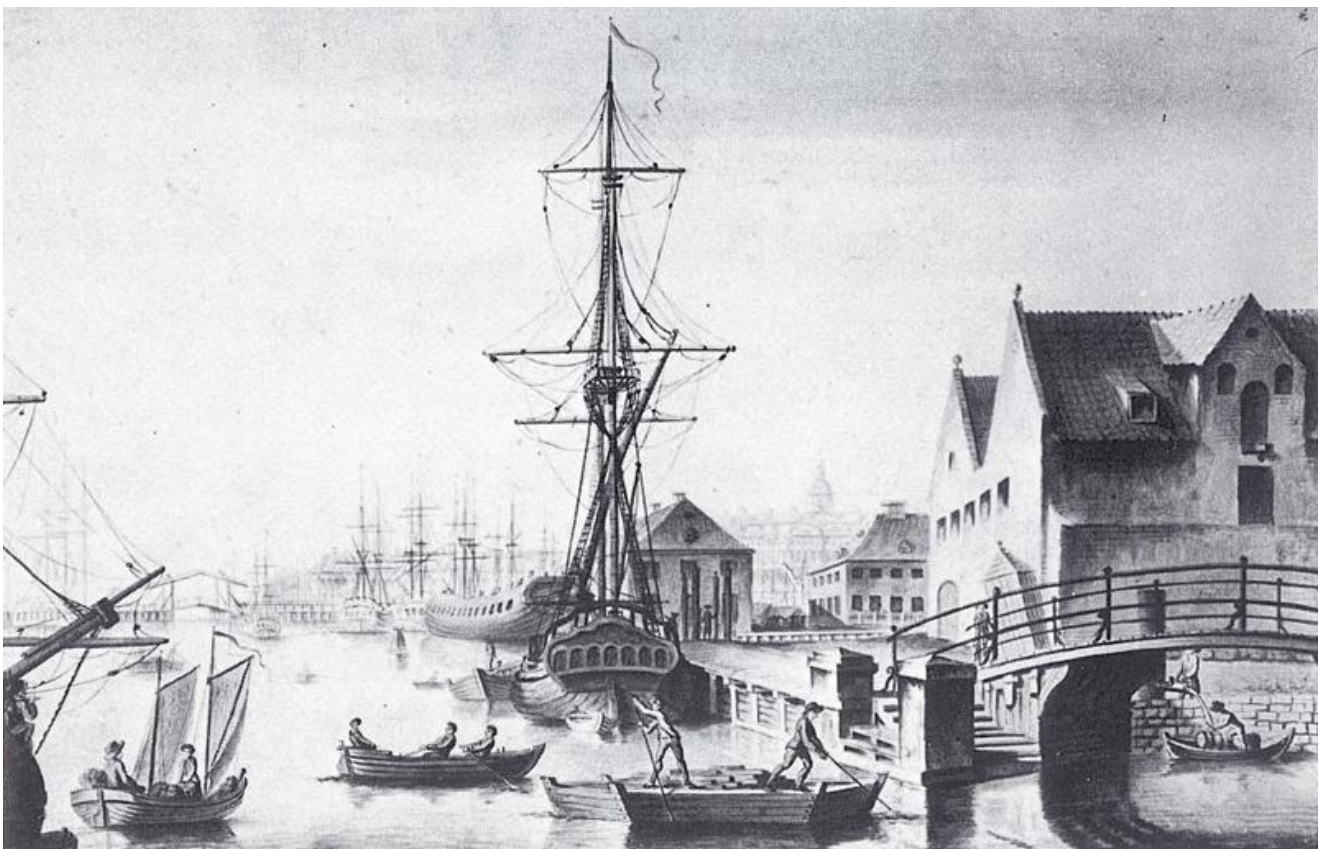
Nye - Holm.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

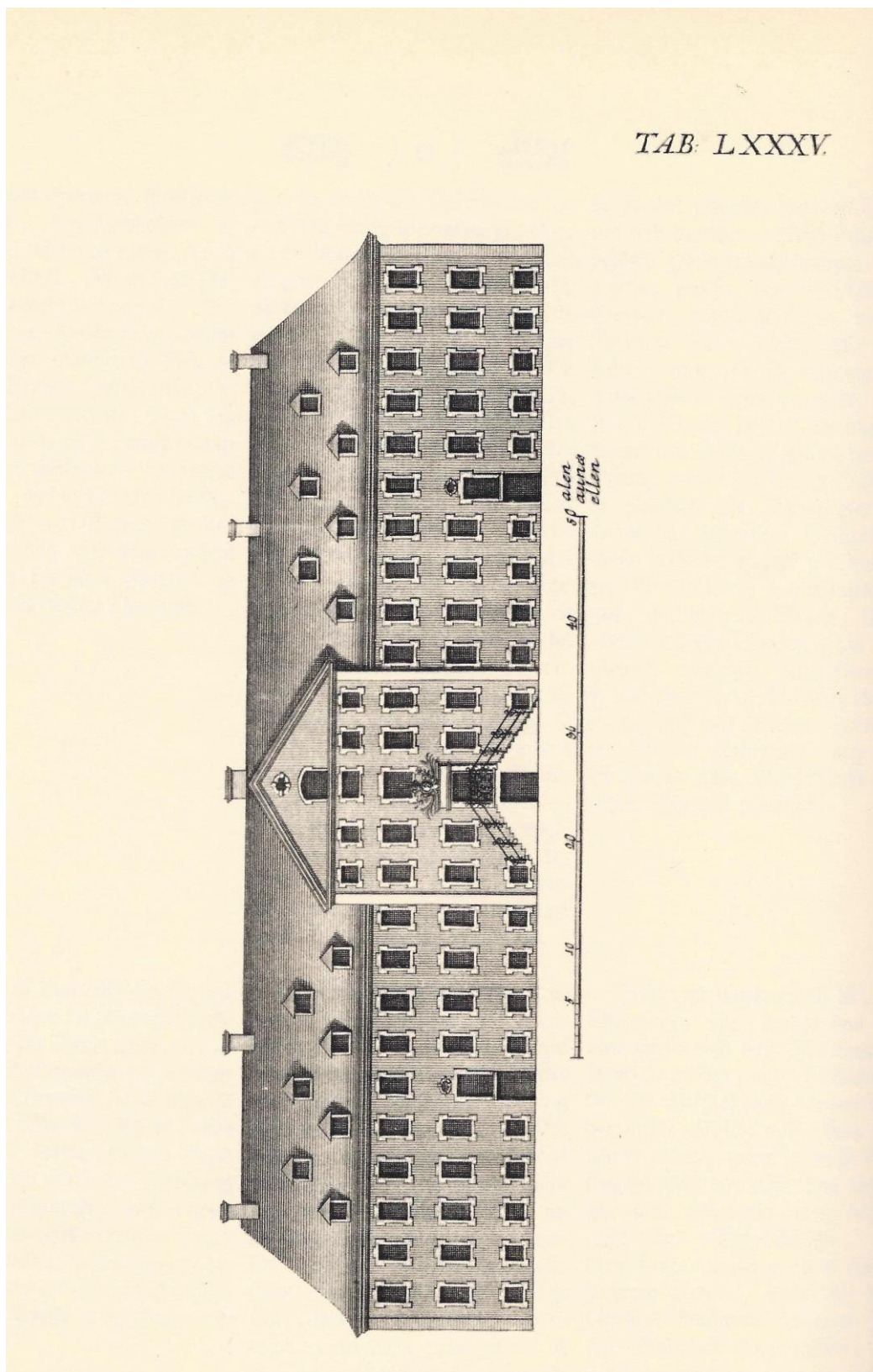
Men vi fortsætter vore øvrige Anmerkninger, og betragte, naar man gaaer tilbage fra Nye - Holm, den ved Toldboden staaende vel indrettede Saug - Mølle, som for nogle Aar siden her er opbygget, og er for Flodens Bygninger meget nyttig og beqvem.

Blant andre Bygninger, som henhøre under Søe - Etaten, ere de saa kaldede Nye _ Boder eller Matros - Vaaninger, hvorom jeg allerede har meldet i forige Capitel; men at jeg her igjen fører dem paa Banen, er for at melde, at paa de to Pladser i Søen, som paa Tav. I. ere med ++++ betegnede, og hvilke daglig med stor Flid opfyldes, blive med Tiden nye Baraqver opsatte, som skal tiene Tømmermændene og andre Haandverks - Folk ved Holmen, tillige med Matroserne til Beboelse, paa det at alt, hvad der hører til Søe - Etaten, i eet Begreb kand være samlet, da de nu værende Tømmermænds- og Matros - Boeliger i sin Tid formodentlig til anden Brug vorde anvendte.

Endelig beskue vi den anseelige Bygning, som er Qvest - Huuset, hvis Facade paa hosstaaende Tav. LXXXV. viser sig. Denne kostbare Bygning er i Høysalig Kong CHRISTIAN den Femtes Tid opført, som Hans Majestets derpaa værende Kongelige Navn iblant andet giver tilkiende. Denne Bygning bruges til, i Krigs - Tider derudi at indlegge, forsørge og forpflege alle Matroser, som fra Skibene føres i Land, og som enten med en eller anden sygdom ere blevne beladte, eller og i forefaldende Actioner saarede og qvestede; saa de her blive forsynede med alt hvad udkræves baade til deres Føde, og til deres Sundheds og Helbreds Restitution.

Værftet på Gammel - Holm 1795

Tav. LXXXV. Qvest - Huuset.